

KOD ADI: İSTANBUL TITO'NUN GIZLI SIĞINAĞININ TARİHSEL VE STRATEJİK ÖNEMİ

SEYFİ EKREM KARTIN

- * Soğuk Savaş döneminde inşa edilen stratejik sığınaklar, devletlerin nükleer tehdit algısına nasıl yanıtlar geliştirdiğini hangi mimari ve teknolojik unsurlarla ortaya koymaktadır?
- * “Kod Adı: İstanbul” gibi sembolik adlandırmalar, liderlerin tarihsel ve kültürel algılarının stratejik kararlarına nasıl yansıdığını göstermektedir?
- * Günümüzde artan nükleer tehditler karşısında, Soğuk Savaş dönemi güvenlik yapılarının (örneğin ARK D-0) yeniden değerlendirilmesi hangi jeopolitik mesajları içermektedir?

1945 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Hiroşima ve Nagazaki'ye attığı atom bombaları, modern tarihte eş görülmemiş bir yıkıma yol açarak savaşın yıkıcı etkilerini gözler önüne serdi. Bu olay, dünya genelinde devletlerin olası bir nükleer saldırıya karşı önlemler alınması gerekliliğini gündeme getirdi.

Soğuk Savaş döneminde bu endişe, sığınak projelerinin hayata geçirilmesine yol açtı. **Yugoslavya Devlet Başkanı Josip Broz Tito'nun** liderliğinde inşa edilen ve “**Kod Adı: İstanbul**” olarak bilinen ARK D-0 sığınağı, bu projeler arasında teknolojik özellikleri ve stratejik tasarımıyla dikkat çekmektedir.

1953 yılında inşasına başlanan ARK D-0, yapımı 26 yıl süren ve 5.4 milyar dolara mal olan bir sığınak projesiydi. Bosna-Hersek'in Konjic kasabasında, dışarıdan bir köy evini andıran bir görünüm altında gizlenen bu sığınak, aslında dağın içine oyulmuş 6.500 m² büyüklüğünde devasa bir yapıydı. Yerin 260 metre altında konumlanan sığınak, 350 kişinin altı ay boyunca dışarıdan herhangi bir takviyeye gerek duymadan yaşamasına olanak sağlayacak şekilde tasarlanmıştı.

ARK D-0, dönemin en ileri teknolojileriyle donatılmıştı. Sığınakta, su depolama tankları, elektrik bataryaları, yakıt depoları, nem ve sıcaklık kontrolü yapabilen sistemler ve radyoaktif filtrelerle donatılmış havalandırma düzenekleri bulunuyordu.

Tito'nun, sığınanın bulunduğu topografyadan yakın çevresine kadar her ayrıntıyı düşünerek yaptırdığı bu yapı, hem stratejik hem de mühendislik açısından bir başyapıt olarak kabul edilebilir.

Sığınanın Konjic'te inşa edilmesi de rastlantı değildi. Bu bölge, Neretva Nehri sayesinde temiz su ihtiyacını karşılarken, dağlarla çevrili coğrafyası radyoaktif dalgaların etkisini azaltıyordu. Ayrıca, sığınanın yakınlarında bir mühimmat fabrikası ve deniz ulaşımına uygun alanlar bulunması, stratejik önemi daha da artırıyordu.

ARK D-0'a **"Kod Adı: İstanbul"** adını bizzat Josip Broz Tito vermiştir. Tito'ya yakın kaynaklardan alınan bilgilere göre, bu adın verilme sebebi Tito'nun İstanbul'a duyduğu büyük hayranlıktı. Osmanlı ve Balkan tarihindeki merkezi rolüyle bilinen İstanbul, Tito için özel bir anlam taşıyordu. Bu kod adı, sadece çok sınırlı sayıda kişi tarafından biliniyordu ve projenin gizliliğini koruma amacına hizmet ediyordu.

Tito'nun planı, Yugoslavya'yı oluşturan altı devletin liderlerini bir nükleer saldırı durumunda hızla bu sığınakta bir araya getirmektir. Sığınanın coğrafi konumu sayesinde Balkanlar'daki herhangi bir noktadan helikopterle 10 dakika içinde ulaşılabilir olması, bu amacı gerçekleştirilebilir kılıyordu. Ancak ARK D-0, sadece bir koruma alanı değil, aynı zamanda bir komuta merkezi olarak da tasarlanmıştır.

1992-1995 yılları arasındaki Bosna Savaşı sırasında sığınak, Sırp komutan Milutin Kukanjac tarafından imha edilmek istendi. Ancak iki Yugoslav askeri, bu saldırıyı sabote ederek yapının tahrip edilmesini önledi. 2011 yılında ilk kez halka açılan ARK D-0, günümüzde ziyarete kapalı durumda olsa da teknolojik altyapısıyla hala çalışabilir bir durumdadır.

Rusya-Ukrayna savaşı gibi güncel olaylar, ARK D-0 gibi yapıların stratejik önemini yeniden gündeme getirmiştir. Nükleer saldırı tehlikesinin hala varlığını sürdürmesi, devletlerin bu tür sığınaklara olan ihtiyacını gözler önüne sermektedir. ARK D-0, bir tarihsel eser olmanın ötesinde, modern jeopolitik stratejilerin önemli bir sembolü haline gelmiştir.

ARK D-0, Tito'nun vizyonunun ve Soğuk Savaş döneminin güvenlik algısının somut bir örneğidir. "Kod Adı: İstanbul" ile tarihsel, teknik ve stratejik bir başyapıt olarak dikkat çeken bu sığınak, döneminin çok ötesinde bir mühendislik ve güvenlik anlayışını temsil etmektedir. Günümüzde sürekli değişen jeopolitik dinamikler, bu tür yapıların çok boyutlu değerini ortaya koymaktadır.